

"Foment de la Parla Valenciana"



per

Nicolau de Sueca
(Nicolau Primitiu Gómez-Serrano)

Presentacio

L'articul que aci presentem, firmat per Nicolau de Sueca (Nicolau Primitiu), aixina com la nota de la redaccio que el succedix, aparegueren en el numero 27 del semanari *El Camí*, de 3 de setembre de 1932.

¿Per qué –pot preguntar-se el lector– recuperar est escrit ara? ¿Quín interes pot tindre llegir l'anàlisis de la situacio llingüística que fea fa casi cent anys Nicolau Primitiu? Al cap i a la fi parla d'una epoca que, sobre tot als jovens, els ha de sonar molt lluntana, molt diferent de l'actual, transcorreguts des de llavors tants canvis socials i polítics.

Puix la rao es precisament perque en poques llinees l'autor plasma la situacio llingüística del moment, denunciant acertadament les actituts que dificultaven el foment de la llengua valenciana, i, mes encara, perque en eixa denuncia trobem bona part de l'explicacio a la situacio en la que nos trobem en este començament del segle XXI.

Pero ademes, Nicolau Primitiu, planteja una via de solucio que hui en dia continuaria sent perfectament raonable.

Per tot aço des del Rogle Constanti Llobart considerém que val la pena llegir estes llinees, que be podrien titular-se "Una denuncia obligada i una postura llogica", i reflexionar sobre elles.

Valencia ciutat, a 5 de gener de 2020



Foment de la Parla Valenciana

A N'Enric Navarro-Borràs.

Benvolgut enyor i amic: Havem llegit en EL CAMI els vostres articles sobre "foment de la parla valenciana" i ens sap a mèl la vostra patriòtica iniciativa, a la que prestem el nostre poc valuós concurs, com sempre que es tracte d'això: de foment de la parla valenciana.

Es precis paradoxal a la nostra pàtria fent menjar a uns i altres per a que actuen en el redreçament de la seua espiritualitat i res millor que el problema de la llengua nostrada que és el resum i al propi temps la base de la personalitat nacional. Mes és un assumpte molt delicat, car és el més apassionant, i car tots sabem que en València (nació) hi han vèries tendències; no arribem a creure que tantes com nacionalistes hi som; mes sí que poc hi mancarà. Algunes hi han, jah, eterna paradoxal, que inclòs són antivalencianistes.

Un dels aspectes, el més important, del "foment de la parla valenciana", és el de la intensificació i expandiment d'esta; i el treball a fer per arribar al moment culminant en el que tots els valencians parlem i escrivim la nostra llengua nacional; i un altre aspecte és l'instrument per el que es tendix al corrent literari de la llengua i a la seua unificació. El primer aspecte implica una tasca necessària i inajornable, i amb això, no creuem que hi haja ningun valencianista, que mereixca, ni ningun de tal, que no estiga conforme. Tampoc en el segon aspecte, creuem que hi haja disconformitat en quant a que siga necessari un treball intens, literari i científic, de la nostra llengua; la diversa còpia de parers té encament al tractar-se de la unificació de normes literàries, sent tan fondes les diferències d'opinió que, de no cedir cada grup amb cordialitat, no hi haurà manera d'entendre's ni menys d'assolir efecticitat.

La necessitat dels aspectes del "foment de la parla valenciana" que acaben d'esmentar, estan en l'orde de l'esment; és dir, que lo primer i més important és que tothom parle i escriba la llengua nàdva, com pugua i com sapia, és també la tasca més fàcil, la que més es propaga, la que dona base i seguretat a la cultura i prepara el rebestament polític nacional, sent, ademes, d'una gran valor pedagògica. L'aspecte literari de la llengua pot ser un derivat de l'anterior; o també precedir-lo; encara que jamai, seguretat sense, es podrà seiyalar un precursor que estiga latent en el poble el germe de sa renaixença espiritual.

A una intensificació de la llengua parlada, es correspon sempre una intensificació literària de la mateixa, fins a poder dir que són correlatius i directament proporcionals, no podent-se afirmar la inversa, quan la literatura no és correspon a l'ànima i a la llengua del poble. Es pot dir, puix, que la renaixença de la llengua parlada i la de la literatura deuen ser paral·leles i solidàries, i, si han de tindre compenja i la victòria, la segona, deu arrancar de l'ànima, la història i les necessitats de la nació que intenta fer ressorgir.

En l'aspecte de la unificació normativa de la llengua hi han diverses qüestions a desbargar; mes, rònegament, d'algunes tractarem breument per a no fer massa pesada esta endresa: l'interès literari de la unificació, l'interès filològic i l'interès nacionalista.

Ens atrevim a afirmar, redonament, que, al reconeixement literari, com a tal, no li interessa, ni poc, la unificació; és més, afirmem que li és perjudicial, en certa manera. El moviment literari deu ser lliure, completament lliure, i ell per si sol cercarà els camins que el portaran a una quasi unificació que no serà mai l'anquilosament de la llengua ni de la seua més alta manifestació: la literatura.

Ninguna llengua ha necessitat jamai d'una unificació normativa a priori per a assolir: Grècia i Roma en l'antigor, ho demostrèn, com, entre altres, Itàlia i València, a darrere del Centre no hi havia ni hi ha res, ¡res!, ¡res!! (Ni tan sols la bona voluntat dels valencians, valencianistes; que és quant es pugua dir, i això és el motiu d'aquell èxit i d'este fracàs i no el mèrit científic relatiu de ambdòs obres, com alguns pareix que vulguen supondre.)

Fins a tal punt creuem açò, que pensem que si Fullana haguera fet la seua obra, catalana i a l'ombra de l'Institut, i Fabra a la del Centre, aquell haguera assolit l'èxit d'este, que a son torn romandran, com ara aquell, en la injusta indiferència dels valencianistes literats.

Hi ha un aforisme que diu que "la llengua segueix a l'Imperi"—clar que s'oblidaren d'afegir que es tracta de la llengua literària que l'Imperi adopta com a oficial i que cau amb la seua caiguda i la de la seua influència cultural—; les normes d'En Fabra han tingut "l'Imperi", les d'En Fullana, no. I totes aquelles normes que es fabricaren correran la sort de les fullanques mentres no tinguen "l'Imperi", qualsevulla que siga el seu mèrit filològic.

Hi ha, ademes, un altra causa de fracàs entre nosatres i és el nostre "provincianisme" que ens impel·la a romandre emboladats davant de les cultures foranes i despreciatius de la nostre, millor dit, indiferents. No vos estranyeu, puix, que aquell valencià que es crega valdre algo, es tanque en la seua torra d'ivori, més o menys modesta, o continue espolsant-se les simboliques espardeles, com és fama que, ja en son temps, tingué que fer el nostre Sant Vicent Ferrer. Es el cas de Fullana i d'altres, que preferixen cloure's en el silenci dels seus estudis o anarsen, en mig de la indiferència del seus compatriotes, que preferixen enllairar fins a les mitjanyes amb tal de que siguen foranes.

I encara, finalment, un altra causa de fracàs, tal volta de les més transcendents i demolidores, siga l'actitud de la intel·lectualitat que aspira a dirigir la cultura valenciana i que va canviant la seua orientació castellana, en catalana—sense ni tan sols fer estació en València per a treballar una micoteta en el redreçament de la seua cultura estricta—, seguint la llei del menor esforç, car no cap dubte, que es despesen menys energies i es traen més perfits sumant-se a una cultura triomfadora que treballant per fer-ne reixir una altra. És la repetició del cas dels intel·lectuals valencians baics els Austrics; aquells abandonaren la cultura de la seua nació per a sumar-se als turiferaris de les glòries castellanes, estors ara tendixen a fer lo mateix "ad majorem cataloniae gloriam".

Després de les nostres manifestacions és possible que hi haja algun llegidor que ens crega enemics d'establir normes gramaticals per a la correcta ensenyança i maneig de la nostra llengua nacional; res més lluny d'açò.

Creuem que la necessitat immediata és propagar i fer comprendre l'alt interès nacionalista de que tot el món parle i escriba en valenciana llengua, com pugua i com sapia; lo important és que parlem i escrivim, fent comprendre al poble que té dret a emprar la seua llengua i a que en ella se l'atenga, puix no pot haure, en ningun règim de llibertat i democràcia, disposició ninguna que prive d'emprar-la, car si tal fóra seria tràgica i revoltant.

Creuem que es deu incrementar el redreçament de les nostres lletres, subsegüent i paral·lel a l'anterior propaganda, muntant el llibre, el periòdic i el certamen; donant calor als estudiosos, als investigadors i als artistes, procurant animar voluntats i no aventurers.

Darrere de les normes d'En Fabra hi havia tot un Institut d'Estudis Catalans; darrere de les d'En Fullana, no res menys que un Centre de Cultura Valenciana. Açò era una garantia per a ambdòs obres de l'acurament filològic; mes no del seu èxit literari ni polític; mes darrere de l'Institut hi ha-

via una Mancomunitat Catalana disposta a voler tot el seu poder polític i econòmic per a establir les normes de En Fabra, mentres que per a establir les d'En Fullana, darrere del Centre no hi havia ni hi ha res, ¡res!, ¡res!! (Ni tan sols la bona voluntat dels valencians, valencianistes; que és quant es pugua dir, i això és el motiu d'aquell èxit i d'este fracàs i no el mèrit científic relatiu de ambdòs obres, com alguns pareix que vulguen supondre.)

Fins a tal punt creuem açò, que pensem que si Fullana haguera fet la seua obra, catalana i a l'ombra de l'Institut, i Fabra a la del Centre, aquell haguera assolit l'èxit d'este, que a son torn romandran, com ara aquell, en la injusta indiferència dels valencianistes literats.

Hi ha un aforisme que diu que "la llengua segueix a l'Imperi"—clar que s'oblidaren d'afegir que es tracta de la llengua literària que l'Imperi adopta com a oficial i que cau amb la seua caiguda i la de la seua influència cultural—; les normes d'En Fabra han tingut "l'Imperi", les d'En Fullana, no. I totes aquelles normes que es fabricaren correran la sort de les fullanques mentres no tinguen "l'Imperi", qualsevulla que siga el seu mèrit filològic.

Hi ha, ademes, un altra causa de fracàs entre nosatres i és el nostre "provincianisme" que ens impel·la a romandre emboladats davant de les cultures foranes i despreciatius de la nostre, millor dit, indiferents. No vos estranyeu, puix, que aquell valencià que es crega valdre algo, es tanque en la seua torra d'ivori, més o menys modesta, o continue espolsant-se les simboliques espardeles, com és fama que, ja en son temps, tingué que fer el nostre Sant Vicent Ferrer. Es el cas de Fullana i d'altres, que preferixen cloure's en el silenci dels seus estudis o anarsen, en mig de la indiferència del seus compatriotes, que preferixen enllairar fins a les mitjanyes amb tal de que siguen foranes.

I encara, finalment, un altra causa de fracàs, tal volta de les més transcendents i demolidores, siga l'actitud de la intel·lectualitat que aspira a dirigir la cultura valenciana i que va canviant la seua orientació castellana, en catalana—sense ni tan sols fer estació en València per a treballar una micoteta en el redreçament de la seua cultura estricta—, seguint la llei del menor esforç, car no cap dubte, que es despesen menys energies i es traen més perfits sumant-se a una cultura triomfadora que treballant per fer-ne reixir una altra. És la repetició del cas dels intel·lectuals valencians baics els Austrics; aquells abandonaren la cultura de la seua nació per a sumar-se als turiferaris de les glòries castellanes, estors ara tendixen a fer lo mateix "ad majorem cataloniae gloriam".

Després de les nostres manifestacions és possible que hi haja algun llegidor que ens crega enemics d'establir normes gramaticals per a la correcta ensenyança i maneig de la nostra llengua nacional; res més lluny d'açò.

Creuem que la necessitat immediata és propagar i fer comprendre l'alt interès nacionalista de que tot el món parle i escriba en valenciana llengua, com pugua i com sapia; lo important és que parlem i escrivim, fent comprendre al poble que té dret a emprar la seua llengua i a que en ella se l'atenga, puix no pot haure, en ningun règim de llibertat i democràcia, disposició ninguna que prive d'emprar-la, car si tal fóra seria tràgica i revoltant.

Creuem que es deu incrementar el redreçament de les nostres lletres, subsegüent i paral·lel a l'anterior propaganda, muntant el llibre, el periòdic i el certamen; donant calor als estudiosos, als investigadors i als artistes, procurant animar voluntats i no aventurers.

Darrere de les normes d'En Fabra hi havia tot un Institut d'Estudis Catalans; darrere de les d'En Fullana, no res menys que un Centre de Cultura Valenciana. Açò era una garantia per a ambdòs obres de l'acurament filològic; mes no del seu èxit literari ni polític; mes darrere de l'Institut hi ha-



"AUTORS CATALANS ANTICS. I. HISTORIOGRAFIA." A cura de R. D'Alòs Moner. Editorial Barcino. Barcelona. 1932. 195 pàg.

Amb este volum la benemèrita Editorial Barcino obri la sèrie de crestomaties d'autors catalans antics que es proposa publicar. No cal dir com es benvinguda i ben rebuda esta nova sèrie que ha de produir una fruitada esponentosa. L'erudit compilador diu, en el próleg que ha posat a esta obra, que va dedicada "sobre tot als nostres estudiants i a tots aquells que vulguen familiaritzar-se, amb poc esforç, amb la lectura dels nostres textos medievals", havent atès, "ultra a la vàlua literària de les obres o fragments transcrits, a l'exemplaritat que se'n pugua deduir baix diferents punts de vista, aduhe el d'eficàcia per al recte ús de la llengua, com insinüavem suara".

Els autors representats en este volum són: Pere Ribera de Parpejà, la *Gesta Comitum Barcinensium*, la *Crònica de Jaume I*, Bernat Desclot, Ramon Muntaner, la *Crònica de Pere III*, Bernat Boades, Pere Tomich, Gabriel Turrell, *La fi del Comte d'Urgell* i el *Diari d'Alfons el Magnànim*.

Amb esta enumeració es pot veure l'amplada de comprensió que té este volum tan interessant pel seu contingut com encisador per les seues gales tipogràfiques. El públic valencià trobarà pàgines d'història estrictament valenciana i capítuls extrets de les cròniques, molt interessants per a evocar les fites més sobreixentes de la història valentina. Esmentarem alguns per via de mostra, així: *Jaume I torna al Puig de Santa Maria*; *Alçament de València i Vinata*; *Borriana refusa la dominació del rei de Castella*. *Humiliació de Pere III (II d'esie Regne) a València i la seua venjança*; etc.

I entre els que interessen per a la Confederació, la preparació de l'*estol real per a la conquesta de Mallorca*, el *repte de Carles d'Anjou a Pere el Gran*, l'*apologia de la llengua de Muntaner*, *conocim de Pere III a Mallorca*, la *guerra dels dos reis Pere*, la *fi del comte d'Urgell*, *Entrada d'Alfons el Magnànim a Nàpols*, etc., etc.

Com diu el comentarista, mancava a les nostres lletres una crestomatia dedicada especialment a oferir als iniciats en la lectura de la llengua antiga el conjunt de les millors pàgines de la literatura medieval i heus aci que

això ha estat aconseguir ara Els diversos extrets de les diferents cròniques van comentats assenyadament i oportuna pel prologuista; i no cal dir res de la personalitat d'este, després d'haver estat dit que és l'erudit secretari de l'Institut, Ramon d'Alòs Moner.

★

No ens cal insistir en la bonica presentació tipogràfica després d'haver dit també que és edició de la Barcino. Això que desitjarem ara es vore este llibre als cotegs valencians, a les escoles públiques; trobar els mestres traint aquells paragrafs més directament lligats amb la història de València, primerament, i aquells altres referents a la història de les altres terres després, i anar llegint-los i fent-los llegir als nens i comentar-los davant el tendre auditori d'infants o el ja major de jòvens alumnes de liceu o institut. És així com cal donar a conèixer els prosistes de la llengua i ara que en podem fruir dels que conrearen la historiografia és, certament, una llàstima no aprofitar-nos-en. Per això cal també agrair a la Editorial Barcino el fet de posar a l'abast pàgines molt dificultoses de trobar en disposició de ser aptes per a l'ensenyament. Els nostres il·lustrats mestres i professors valencians tenen la paraula.

F. M. i LL.

★

Una bona notícia. La Col·lecció "L'Estel" ha començat a imprimir el volum "Mistral i Lorente", de Teodor Llorente Falcó.

El llibre, interessantíssim perquè explica les relacions no sols dels dos il·lustres hòmens de lletres el nom dels quals dona títol a l'obra, sinó el contacte que va existir entre el nostre renaixement literari i el de Provença, conté ademes documents i notícies d'un gran valor per a l'estudi de la nostra literatura.

L'obra anirà il·lustrada amb gravats inèdits.

29/10/1931

★

La mateixa Col·lecció "L'Estel" prepara també la publicació d'una sèrie de fullets d'orientació valencianista, que esdevindran d'una gran utilitat per a la propaganda dels nostres ideals i sobre tot per a la formació de les nostres joventuts.

Creuem que tot el que sapia i pugua, deu publicar llibres d'ensenyança de la llengua, segons normes ja establides o que s'establixen, i que es fomenten els estudis d'acuració filològica de la nostra llengua, a la fi de contrastar idees que porten a reixir la tendència més racional, que seria la que finalment haurà d'imposar-se, per son predomini literari o com a conseqüència de normes acadèmiques.

I creuem, finalment, que si s'acorda una unificació normativa—tot i creuem en la seua inoportunitat de moment, per ser un punt espanyol que ens ha de dividir i lui pot ser de conseqüències greus—, que no deu perdre d'esment que esta unificació no pot ni deu tindre més que un interès: el polític nacionalista valencià i com a tal devem resoldre'l de fronteres endins, sense preocupar-nos del veí, si no volent renunciar a la nostra personalitat o divorciar-nos del poble, més de lo que estem.

Benvolgut amic Navarro-Borràs: a la vostra llaur prests.

Maçarrojos: dia de la Nostra Dona Maria d'agost de 1932.

NICOLAU DE SUECA

Nota de la Redacció.—Com els nostres lectors podran comprendre, no compartim moltes de les afirmacions del nostre col·laborador, al qual deixem íntegra la responsabilitat de fer-les. Però hem de dir que la unificació ortogràfica, ajustant-se a les normes que siguem, la considerem indispensable.

La publicació de l'article del nostre amic Nicolau de Sueca la fem per conseqüència amb els principis que inspirem el nostre periòdic, però aprofitem l'ocasió per a advertir als nostres col·laboradors que esta amplitud de criteri que permet publicar moltes afirmacions no compartides per el cos de Redacció, té el límit de l'oportunitat i d'una pugna massa terminant amb les orientacions de les editorials que reflexen lo que al nostre entendre és la millor manera de proposar l'ideal valencianista que servim.

Rellogeria Giménez Relloges de Torre SANG, 10 Telefon 11.458 VALENCIA

EL CAMI - 3

Foment de la Parla Valenciana

A N'Enric Navarro-Borràs.

Benvolgut senyor i amic: Havem llegit en EL CAMÍ els vostres articles sobre “foment de la parla valenciana” i ens sap a mèl la vostra patriòtica iniciativa, a la que prestem el nostre poc valuós concurs, com sempre que es tracte d'això: de foment de la parla valenciana.

Es precís commoure a la nostra pàtria fent menejar a uns i altres per a que actuen en el redressament de la seua espiritualitat i res millor que el problema de la llengua nostrada que és el resum i al propi temps la base de la personalitat nacional. Mes és este un assumpte molt delicat, car és el més apassionant, i car tots sabem que en València (nació) hi han vàries tendències; no arribem a creure que tantes com valencianistes hi som; mes si que poc li mancarà. Algunes hi han, jah, eterna paradoxa!, que inclós són antivalencianistes.

Un dels aspectes, el més important del “foment de la parla valenciana”, és el de la intensificació i expandiment d'esta; el treball a fer per arribar al moment culminant en el que tots els valencians parlem i escrigam la nostra llengua nacional; i un altre aspecte és l'instrument per el que es tendix al conreu literari de la llengua i a la seua unificació. El primer aspecte implica una tasca necessària i inajornable, i amb això, no creguem que hi haja ningun valencianista, que mereixca el nom de tal, que no estiga conforme. Tampoc en el segon aspecte, creguem que hi haja disconformitat en quant a que siga necessari un treball intens, literari i científic, de la nostra llengua, la diversa còpia de parers té encetament al tractar-se de la unificació de normes literàries, sent tan fondes les diferències d'opinió que, de no cedir cada grup amb cordialitat, no hi haurà manera d'entendre's ni menys d'assolir eficàcia.

La necessitat dels aspectes de “foment de la parla valenciana” que acabem d'esmentar, estan en l'orde de l'esment; és dir, que lo primer i més imporant és que tothom parle i escriga la llengua nadiva, com puga i com sàpia, és també la tasca més fàcil, la que més es propaga, la que dona base i seguritat a la cultura i prepara el redressament polític nacional, sent ademés, d'una gran valor pedagògica. L'aspecte literari de la llengua pot ser derivat de l'anterior o també precedir-lo; encara que jamai, segurament, es podrà senyalar un precursor sense que estiga latent en el poble el germe de sa renaixença espiritual.

A una intensificació de la llengua parlada es correspon sempre atra intensificació literària de la mateixa, fins a poder dir que són correlatives i directament proporcionals, no podent-se afermar la inversa, quan la literatura no es correspon a l'ànima i a la llengua del poble. Es pot dir, puix, que la renaixença de la llengua parlada

i la de la literària deuen ser paral·leles i solidàries, i, si han de tindre empenta i assolir la victòria, la segona, deu arrancar de l'ànima, la història i les necessitats de la nació que intenta fer ressorgir.

En l'aspecte de la unificació normativa de la llengua hi han diverses qüestions a desburgar; mes, rònegament, d'algunes tractarem breument per a no fer massa pesada esta endresa: l'interés literari de la unificació, l'interés filològic i l'interés nacionalista.

Ens atrevim a afermar, redonament, que, al reconeixement literari, com a tal, no li interessa, ni poc, la unificació; és més, afermem que li és perjudicial, en certa manera. El moviment literari deu ser lliure, completament lliure, i ell per si sol cercarà els camins que el portaran a una quasi unificació que no serà mai l'anquilosament de la llengua ni de la seua més alta manifestació: la literatura.

Ninguna llengua ha necessitat jamai d'una unificació normativa apriorística per a assolir la més alta floració de les seues lletres: Grècia i Roma en l'antigor, ho demostren, com, entre atres Itàlia i València en l'Edad Mitjana i Anglaterra, Alemanya i Portugal en lo modern, i fins les unificacions per excel·lència, França i la seua seguidora servil Espanya (Castella, millor dit), han tingut els seus segles d'or literaris, abans de lo que poguerem dir-ne dogmatisació.

Filològicament no interessa tampoc la dita unificació. Clar que els unificadors no obraran mai a orri ni a caprici, car el seu producte seria un centcomes, sinó valent-se de les regles que els proporcione l'estudi de la filologia; és a dir, que es valdran d'esta com a instrument. Les llengües resultants de les unificacions normatives són artificioses i algo artificials, per lo tant, i la Filologia com la ciència del llenguatge, no es dedica a la fabricació de llengües –encara que puga i dega servir d'instrument als fabricadors, i encara que es servisca de la llengua fabricada com a mig– si no a l'estudi de les llengües naturals, tant se val que éstes li pervinguen per mitjans literaris i en estos hi haja, com és lògic, algo d'artificiós, emperò, no fabrica llengües per a donar-se el plaer de l'estudi de les seues pròpies obres.

¿Es, puix, l'unificació lingüística, d'interés nacionalista? Creguem que tampoc, car tenim l'eixemple, quan no més, de les nacions que han sorgit, abans i ara, amb la seua llengua pròpia, sense necessitat d'una unificació "a priori" de la mateixa; mes, donant per cert que, per al millor redresament nacional, siga convenient una unificació de la llengua, aquella no deu obedir ni a un interés literari ni a un filològic, sinó, rònegament, a l'interés, diga's si es vol necessitat, de la política nacionalista, a la que s'han de supeditar tots els demés, per elevats que pareguen, puix ningú hi haurà tan enlairat com l'alt redresament de la pàtria, en este cas representada per la llengua, base i compendi de la personalitat, com ja havem dit.

Un esforç lloable i poguerem dir-ne portentós, l'oferixen en este sentit Fabra en Catalunya i Fullana en València, esculpint, digam aixina, les normes nacionals i

nacionalistes de les llengües de les seues corresponents pàtries, ara en estos darrers temps. No devem fer, ni este és el lloc, un estudi comparatiu d'ambdós sistemes; sols direm que complixen els seus propòsits i encara ens atrevim a afirmar que el de Fullana té una tendència nacionalista més trascendental, al cercar la base d'una llengua valenciana anterior a la Reconquesta, separant-se del fantàstic creure que els valencians parlem la nostra llengua perquè ens la portaren el rei En Jaume i els catalans, cada dia menys sostenible seriosament.

Es segur que alguns romandran, bocabadats davant de les nostres afirmacions, envers les normes Fullana-Fabra, i a lo més, les rebran amb un migriure d'incredulitat, ja que, mentres les normes d'En Fabra són hui seguides per la major part de la Catalunya culta i conegudes, quan menys, per tots els forasters que seguim son moviment renaixentista; les d'En Fullana apenes per una xiqueta part dels valencians en són conegudes; mes recordarem, per a descàrrec de la nostra consciència, que els èxits de les coses no són la mesura del seu mèrit científic, i que no siga açò prejudicar la qüestió.

Darrere de les normes d'En Fabra hi havia tot un Institut d'Estudis Catalans; darrere de les d'En Fullana, no res menys que un Centre de Cultura Valenciana. Açò era una garantia per a ambdós obres de l'acurament filològic; mes no del seu èxit literari ni polític; mes darrere de l'Institut hi havia una Mancomunitat Catalana disposta a volcar tot el seu poder polític i econòmic per a establir les normes de En Fabra, mentres que per a establir les d'En Fullana, darrere del Centre no hi havia ni hi ha res, ¡res!, ¡res!! (Ni tan sols la bona voluntat dels valencians, valencianistes; que és quant es puga dir. I això és el motiu d'aquell èxit i d'este fracàs i no el mèrit científic relatiu de ambdós obres, com alguns pareix que vullguen supondre).

Fins a tal punt creguem açò, que pensem que si Fullana haguera fet la seua obra, catalana i a l'ombra de l'Institut, i Fabra a la del Centre, aquell haguera assolit l'èxit d'este, que a son torn romandria, com ara aquell en la injusta indiferència dels valencianistes literats.

Hi ha un aforisme que diu que "la llengua segueix a l'Imperi" –clar que s'oblidaren d'afegir que es tracta de la llengua literària que l'Imperi adopta com a oficial i que cau amb la seua caiguda i la de la seua influència cultural–; les normes d'En Fabra han tingut "Imperi", les d'En Fullana, no. I totes aquelles normes que es fabriquen corran la sort de les fullanenques mentres no tinguen "Imperi", qualsevulla que siga el seu mèrit filològic.

Hi ha, ademés, un altra causa de fracàs entre nosatres i és el nostre "provincianisme" que ens impel·lex a romandre embadocats davant de les cultures foranes i despreciatius de lo nostre, millor dit, indiferents. No vos extranye, puix, que aquell valencià que es crega valdre algo, es tanque en la seua torre d'ivori, més o menys modesta, o continue espolsant-se les simbòliques espartenyas, com és fama que, ja en son temps, tingué que fer el nostre Sant Vicent Ferrer. Es el cas de Fullana i d'atres, que preferixen

cloure's en el silenci dels seus estudis o anarse'n en mig de la indiferència dels seus compatriotes, que preferixen enlairar fins a les mitjanies amb tal de que siguen foranes.

I encara, finalment, una altra causa de fracàs, tal volta de les més transcendents i demoledores, siga l'actitud de la intel·lectualitat que aspira a dirigir la cultura valenciana i que va canviant la seua orientació castellana, en catalana –sense ni tan sols fer estació en València per a treballar una micoteta en el redreçament de la seua cultura estricta–, seguint la llei del menor esforç, car no cap dubte que es despesen menys energies i es trau més perfits sumant-se a una cultura triomfadora que treballant per fer-ne reïxir una altra. Es la repetició del cas dels intel·lectuals valencians baix els Austries: aquells abandonaren la cultura de la seua nació per a sumar-se als turiferaris de les glòries castellanes, estos ara tendixen a fer lo mateix “ad majorem catalonia gloriam”.

Després de les nostres manifestacions és possible que hi haja algun llegidor que ens crega enemics d'establir normes gramaticals per a la correcta ensenyança i maneig de la nostra llengua nacional; res més lluny d'açò.

Creguem que la necessitat immediata és propagar i fer comprendre l'alt interès nacionalista de que tot el món parle i escriga en valenciana llengua, com puga i com sàpia: lo important és que parlem i escrigam, fent comprendre al poble que té dret a emprar la seua llengua i a que en ella se l'atenga, puix no pot haure, en ningun règim de llibertat i democràcia, disposició ninguna que prive d'emprar-la, car si tal fóra seria tirànica i revoltant.

Creguem que es deu incrementar el redreçament de les nostres lletres, subsegüent i paral·lel a l'anterior propaganda, mitjançant el llibre, el periòdic i el certamen; donant calor als estudiosos, als investigadors i als artistes, procurant aunar voluntats i no aventar-les.

Creguem que tot el que sàpia i puga, deu publicar llibres d'ensenyança de la llengua, segons normes ja establides o que s'establixquen, i que es fomenten els estudis d'acuració filològica de la nostra llengua, a la fi de contrastar idees que porten a reïxir la tendència més racional, que seria la que finalment haurà d'imposar-se, per son predomini literari o com a conseqüència de normes acadèmiques.

I creguem, finalment, que si s'acorda una unificació normativa –tot i creguent en la seua inoportunitat de moment, per ser un punt espinós que ens ha de dividir i hui pot ser de conseqüències greus–, que no deu perdre d'esment que esta unificació no pot ni deu tindre més que un interès: el polític nacionalista valencià i com a tal devem resoldre'l de fronteres endins, sense preocupar-nos del veïnat, si no volem renunciar a la nostra personalitat o divorciar-nos del poble, més de lo que estem.

Benvolgut amic Navarro-Borràs: a la vostra llaor prests.

Maçarrojos: dia de Nostra Dona Maria d'agost de 1932.

NICOLAU DE SUECA

Al peu de l'escrit de Nicolau Primitiu, la redaccio de *El Camí*, d'orientacio afi al filocatalanisme llingüístic, cultural i inclus polític, escrivia la següent nota:

Nota de la Redacció.—Com els nostres lectors podran comprendre, no compartim moltes de les afirmacions del nostre col·laborador, al qual deixem integra la responsabilitat de fer-les. Però hem de dir que la unificació ortogràfica, ajustant-se a les normes que siguen, la considerem indispensable.

La publicació de l'article del nostre amic Nicolau de Sueca la fem per conseqüència amb els principis que inspiren el nostre periòdic, però aprofitem l'ocasió per a advertir als nostres col·laboradors que esta amplitud de criteri que permet publicar moltes afirmacions no compartides per el cos de Redacció, té el límit de l'oportunitat i d'una pugna massa terminant amb les orientacions de les editorials que reflexen lo que al nostre entendre és la millor manera de propagar l'ideal valencianista que servim.

